

Konkurrensverket
103 85 Stockholm

Klagomål mot Svenska Spel avseende missbruk av dominerande ställning

Klagande

Branschföreningen för onlinespel (BOS), 802467-0252, Box 3198, 103 63 Stockholm
Ombud: advokaten Per Karlsson, Advokatfirman Per Karlsson & Co AB ,
Edsviksvägen 84 D, 191 43 Sollentuna, e-post: pk@pklaw.se

Motparter

1. Casino Cosmopol AB 556485-4296, 106 10 Stockholm
2. AB Svenska Spel 556460-1812, Norra Hansegatan 17, 621 80 Visby
3. Svenska Spel Sport & Casino AB, 559128-4731, Norra Hansegatan 17, 621 39 Visby

Saken

Åläggande att upphöra med överträdelse av artikel 102 i fördraget för den Europeiska Unionens funktionssätt (FEUF) och 2 kap. 7 § konkurrenslagen; jämväl interimistiskt

Innehåll

I.	Yrkande.....	4
II.	Grunderna för klagomålet	5
III.	Parterna	5
	A. BOS.....	5
	B. Svenska Spel	6
IV.	Spelmarknaden.....	7
	A. Omregleringen av spelmarknaden	7
	B. Bedömningen av Svenska Spel vid omregleringen	8
	C. Svenska Spels ändrade struktur	11
	D. Spellicenser	11
V.	Konkurrensrätten.....	11
	A. Inledning	11
	B. Generellt om dominansmissbruk	12
	C. Konstaterade missbruk av dominerande ställning enligt artikel 102 FEUF av den franska och belgiska konkurrensmyndigheten	13
VI.	Dominansmissbruk av statliga bolag	14
VII.	Relevant marknad och dominans	15
	1. Relevanta marknader	15
	a. Konkurrensverkets ärende mot Postkodlotteriet	15
	b. Relevanta marknader där Svenska spels agerande ska bedömas	18
	2. Svenska Spel är dominerande	18
VIII.	Svenska Spels missbruk.....	18
	A. Svenska spels information om spelmarknadsreformen.....	18
	B. Svenska Spels t.f. VD:s blogginlägg ”Uppdelning av Svenska Spel vårt största IT-projekt någonsin”	20
	C. Svenska Spels marknadsföring av huvudvarumärket	20

1.	Remissinstanser pekade på risker för dominansmissbruk	20
2.	Korsförsäljning och marknadsföring genom tv-reklam	21
3.	Information till spelkontoinnehavarna	22
4.	”Letar du efter fler spel?” riktat till Turspelskunder på Svenska Spels hemsida.....	24
5.	Information om nedladdning av app för Sport & Casino	26
6.	Oklara kopplingar i tv-reklamfilmer	27
	a. Exempel 1 ”Svenska Spel - Världens svenskaste spelbolag [Omklädningsrum]”	27
	b. Exempel 2 ”Svenska Spel - Världens svenskaste spelbolag [Buss]”	27
	c. Exempel 3 ”Svenska Spel - Världens svenskaste spelbolag [Butik]”	27
7.	Sammanblandning hos ombuden	27
8.	Användningen av huvudvarumärket på koncernnivå motverkar syftet med spelmarknadsreformen	28
9.	Preliminär skadeteori	30
10.	Avsaknad av objektiva godtagbara skäl	32
IX.	Brådskande att åstadkomma en rättelse	32

I egenskap av ombud för Branschföreningen för Onlinespel (BOS) får jag härmed inge klagomål mot Svenska Spel avseende missbruk av dominerande ställning.

I. Yrkande

1. BOS yrkar att Konkurrensverket enligt 3 kap. 1 § konkurrenslagen (2018:579) ålägger Svenska Spel Sport & Casino och AB Svenska Spel att i all sin marknadsföring, även hos sina ombud, särskilja användningen av huvudvarumärket Svenska Spel så att det enbart används i verksamheten för Turspel (där AB Svenska Spel har ensamrätt på turspel och där överskottet går till staten eller dess bolag) och Casino Cosmopol AB (som har ensamrätt att bedriva landbaserade kasino) men inte i den konkurrensutsatta verksamheten Sport & Casino (inom ramen för Svenska Spel Sport & Casino AB).
2. BOS yrkar även att Konkurrensverket enligt samma lagrum ålägger AB Svenska Spel och Svenska Spel Sport & Casino AB att
 - upphöra med att på Svenska Spels hemsida för Turspel och i Svenska Spels app också hänvisa till sina konkurrensutsatta spel på Sport & Casino.
 - upphöra med att till sina spelkunder i kunddatabasen för Turspel i utskick på e-post, information vid inloggning på spelkonto eller på annat liknande sätt påminna sina Turspelskunder om möjligheten att kunna registrera även ett konto på Sport & Casino.
3. BOS yrkar också att Konkurrensverket beslutar om ett interimistiskt åläggande enligt 3 kap. 3 § KL intill dess att ett slutligt beslut kan fattas om åläggande enligt punkterna 1-2. Det interimistiska åläggandet föreslås ha följande innebörd:
 - Att AB Svenska Spel och Svenska Spel Sport & Casino AB omedelbart ska upphöra med att på Svenska Spels hemsida för Turspel och i Svenska Spels app hänvisa också till sina konkurrensutsatta spel på Sport & Casino.
 - Att AB Svenska Spel och Svenska Spel Sport & Casino AB ska upphöra med att till sina spelkunder i kunddatabasen för Turspel i utskick på e-post, information vid inloggning på spelkonto eller på annat liknande sätt påminna sina Turspelskunder om möjligheten att kunna registrera även ett konto på Sport & Casino.
4. Åläggandena bör enligt 6 kap. 1 § KL även förenas med ett vite i storleksordningen 100 miljoner kronor.

II. Grunderna för klagomålet

5. Svenska Spel och dess olika bolag inom koncernen har ensamrätt inom vissa områden av den svenska spelmarknaden sedan årtionden och har därigenom en dominerande ställning i konkurrensrättslig mening.
6. Man har även haft en legal ensamrätt under en mycket lång tid på andra marknader och kunnat bygga upp en omfattande verksamhet i skydd av detta legala monopol.
7. Det gäller i fråga om varumärke, marknadsföring, kunddatabaser, it, distribution och genom ett omfattande nätverk med tusentals fysiska ombud.
8. Den dominerande ställningen man alltjämt har utnyttjar man även på andra konkurrensutsatta marknader, särskilt marknaden för vadslagning som utgör en viktig del av den sedan den 1 januari 2019 omreglerade spelmarknaden.
9. Genom att utnyttja huvudvarumärket för spel både på t.ex. lotterier, kasino och vadslagning missbrukar man koncernens övergripande dominerande ställning. Det sker genom att monopoliet på turspelsmarknaden, används som hävstång till vadslagning och kasinomarknaden, vilket medför inträdes- och expansionshinder på en nyligen konkurrensutsatt marknad. Det utgör inte pris- och prestationskonkurrens och kan inte replikeras av konkurrenterna som inte har samma möjligheter.
10. Särskilt gör man det också, dels genom att på Svenska Spels hemsida och app i anslutning till sina Turspel hänvisa till sina konkurrensutsatta spel på Sport & Casino och genom att i utskick på e-post, information vid inloggning på spelkonto, och dels på liknande sätt påminna sina Turspelskunder om möjligheten att kunna registrera även ett konto på Sport & Casino.
11. Eftersom agerandet påverkar hela den svenska marknaden och agerandet försvårar för utländska aktörer att etablera sig på den svenska marknaden så är samhandelskriteriet i artikel 102 i Fördraget om den Europeiska unionens funktionssätt (FEUF) uppfyllt.
12. Agerandet strider därför såväl mot förbudet mot missbruk av en dominerande ställning i 2 kap. 7 § KL som i artikel 102 FEUF.

III. Parterna

A. BOS

13. Branschföreningen för onlinespel (BOS) företräder spelbolag och utvecklare av onlinespel som vänder sig till svenska konsumenter. Föreningen grundades 2012 för att representera branschen i Sverige och utomlands. BOS verkar för en sund spelmarknad i Sverige, där alla spelbolag ges samma rättigheter och skyldigheter. I

nuläget samlar BOS 19 spelbolag som verkar på den svenska spelmarknaden. Medlemsbolagen verkar inom den spelsektor som rör spel om pengar, till exempel kasinon och vadslagning. Samtliga medlemsbolag som vänder sig direkt till kund (så kallade operatörer) har svensk licens. Spelutvecklare och spelleverantörer är däremot inte licenspliktiga i Sverige.

B. Svenska Spel

14. Svenska Spel bildades år 1997 genom att AB Tipstjänst och Penninglotteriet AB slogs ihop.
15. Svenska Spel-koncernen är den enskilt största aktören alla kategorier på den svenska spelmarknaden. Svenska Spel koncernens nettospelintäkter uppgick år 2017 till knappt 9 miljarder kronor och rörelseresultatet till ca 4,7 miljarder kronor. Av nettospelintäkterna utgjorde
 - a. Turspel 4 845 miljoner kronor
 - b. Sportspel 1 790 miljoner kronor
 - c. Kasino 2 344 miljoner kronor¹
16. Svenska Spels uttalade ambition är att ”fortsätta vara marknadsledande”, också efter spelmarknadsreformen.²
17. Som sådan har Svenska Spel-koncernen ett mycket stort ansvar att koncernen inte bryter mot tvingande konkurrensregler som syftar till att motverka att dominerande företag missbrukar sin marknadsställning med risk för allvarliga konkurrenssnedvridande effekter på marknaden, vilket skadar spelkonsumenterna och ger dem sämre valuta för spelpengarna bl.a. i form av sämre spelalternativ och lägre återbetalning vid vinst.
 - a. Beskrivning av produkter³
18. Svenska Spel anordnar såväl vadhållning på nummerspel som vanliga lotterier. Exempel på sådana produkter är lotteriet Triss och nummerspelen Lotto och Keno. Produkterna finns även tillgängliga online. Ett flertal produkter som avser vadhållning på sportspel finns i Svenska Spels produktutbud. Oddset finns i flera olika former. Ett brett urval av idrottsevenemang förekommer, varav fotbollsmatcher – särskilt svenska allsvenskan och superettan samt engelska och

¹ Svenska Spels årsredovisning 2017 s. 50.

² Svenska Spels årsredovisning 2017 s. 9.

³ SOU 2017:30 del I s. 174-175.

italienska ligorna men även andra serier – är mest frekvent förekommande. I urvalet ingår även t.ex. ishockey, handboll, basketboll, speedway och bandy. Stryktipset och Måltipset är exempel på andra produkter. Samtliga dessa spelprodukter finns online. Värdeautomatspel anordnas under produktnamnet Vegas. Vid utgången av år 2016 fanns 5 180 automater utställda i 1 698 restauranger och bingohallar.

19. Svenska Spel driver kasino i Stockholm, Göteborg, Malmö och Sundsvall. Dessa drivs av Svenska Spels helägda dotterbolag Casino Cosmopol AB.
20. Lotter kan även köpas online och innebär att spelaren på datorskärmen får upp en bild av en lott, t.ex. en Trisslott, vilken sedan ”skrapas” genom att de täckta fälten avmarkeras. Det är alltså inte frågan om köp i den meningen att fysiska lotter beställs hem av köparen. Prenumeration av skraplotter finns, dvs. det antal fysiska skraplotter kunden önskar skickas hem till kunden månadsvis. En fysisk lott kan sällan jämföras med en lott som ses på en skärm. De fysiska spelprodukterna och motsvarande tjänster online uppvisar dock stora likheter när det gäller utseende och speldé. Utöver dessa produkter erbjuder Svenska Spel en produkt som endast finns tillgänglig online, nämligen Bingo. Slutligen tillhandahåller Svenska Spel poker online.

IV. Spelmarknaden

A. Omregleringen av spelmarknaden

21. Nedan följer några punkter i fråga om spelmarknadsregleringen som trädde i kraft den 1 januari 2019. Fokus här i punktlistan är på de konkurrensutsatta delarna av spelmarknaden. Nyheterna är bl.a. följande.
 - Alla spelbolag med verksamhet i Sverige blir reglerade
 - Kanaliseringen, dvs. att vägleda konsumenterna mot ansvariga, tillförlitliga och kontrollerbara erbjudanden var ett av syftena med att öppna upp och reglera marknaden för onlinespel
 - Licensansökningar sker på anvisade formulär hos Lotteriinspektionen och sedermera Spelinspektionen efter den 1 januari 2019
 - En punktskatt införs på licenspliktigt spel med 18%
 - Främjandeförbudet för marknadsföring av icke-licensierade spel kvarstår

B. Bedömningen av Svenska Spel vid omregleringen

22. Spelmarknadsreformen byggde på ett utredningsförslag år 2017 som remissbehandlades. Utredare var dåvarande generaldirektören på Lotteriinspektionen Håkan Hallstedt.

Hallstedtutredningen om Svenska Spel

23. Hallstedtutredningen som lade grunden till den nu genomförda spelmarknadsreformen genom bl.a. förslaget till en helt ny spellag pekade på tre handlingsalternativ för staten som ägare till Svenska Spel

- Inga åtgärder visavi Svenska Spel
- Inskränka Svenska Spels rörelsefrihet under en övergångsperiod
- Avyttring av delar av Svenska Spel

24. Utredningen menade att det såväl ur ett konsumentperspektiv som ur ett marknadynamiskt perspektiv, där konkurrenters och ombuds affärsförutsättningar beaktas, är rekommendabelt att på något sätt kontrollera Svenska Spels annars dominerande ställning i samband med att det nya regelverket för spelmarknaden börjar tillämpas. Om den föreslagna modellen för ett licenssystem accepteras i den fortsatta beredningen inom Regeringskansliet är det enligt utredningens mening nödvändigt med vissa åtgärder för att omregleringen inte ska misslyckas. Detta gäller framför allt i förhållande till den långsiktiga hållbarheten och EU-rätten. Att konkurrensneutraliteten måste iakttas innebär inte att alla har samma utgångsläge eller förutsättningar när omregleringen väl genomförs. Men villkoren ska vara lika för alla. Några grundsatser kan skönjas. De rör förhållanden som också uppstod i Danmark och som de danska spelbolagen menar har varit den kanske största bristen i den danska omregleringen. Samma statliga företag kan inte få licens med ensamrätt och för en konkurrensutsatt del.

25. Det bör, i varje fall initialt, vara tillåtet för Svenska Spel att t.ex. genom ett holdingbolag äga två separerade delar. Åtminstone spellagens krav på att det inte får vara samma företag som, vid sidan av en licens för statligt spel, har en licens för vadhållning eller onlinespel, är då uppfyllt. Men detta kan inte anses tillräckligt. Staten bör tillse att företagen inte delar samma kunddatabas. I praktiken innebär det att de kunder som spelar på vadhållning ”förs över” till det bolag som verkar inom fri konkurrens, medan t.ex. lottköpare förs över till företaget med de exklusiva rättigheterna. För det fall en spelare så att säga spelat i båda ”lådorna” bör dock båda bolagen tillåtas att använda uppgifterna.

26. På sikt bör en åtskillnad ske i fråga om gemensam webbplats om inte mycket starka skäl talar för något annat.
27. De olika delarna av Svenska Spels tekniska system är djupt integrerade med varandra. Spelsystem, ombudsterminaler m.m. utgör alla komponenter i denna integration. Det bör ankomma på ägaren att vidta åtgärder som främjar en separering också i detta avseende. Detta är viktigt, inte minst om den del av företaget som verkar i fri konkurrens ska avyttras i framtiden.
28. Under alla förhållande bör staten säkerställa att medel inte flyttas mellan företagen i syfte att användas för olika slags korssubventionering. Särskilt gäller detta marknadsföring där villkoren för det statliga bolag som verkar med licens föreslås bli olika i förhållande till andra spelföretag. Det är naturligtvis också centralt att Svenska Spels interna organisation utformas på ett sätt som inte motverkar syftet med separationen. Det gäller t.ex. i fråga om kunddatabas, varumärken, gemensam webbplats, marknadsföring.
29. Vidare uttalades att det av EU-rättsliga och konkurrensrättsliga skäl bör – om möjligt – ett statligt företag som har ensamrätt att bedriva visst spel inte samtidigt bedriva verksamhet på det direkt konkurrensutsatta spelområdet. Utredningens utgångspunkt är att de delar av Svenska Spel som agerar med stöd av den exklusiva licensen och den konkurrensutsatta delen av företaget strikt ska åtskiljas. Detta inte minst för att undvika korssubventionering och för att inte rubba konkurrensneutraliteten.⁴
30. Utredningen noterade samtidigt att det framgår av ett fall från Belgien att användningen av kunddatabaser är särskilt viktig. Det nationella statliga lotteriet i Belgien har monopol på att anordna lotterier för allmänheten. Sedan år 2013 anordnar det nationella statliga lotteriet också sportvadhållning under varumärket Scoore. Genom att använda uppgifter i sitt kundregister för att skicka e-postmeddelande om lanseringen av Scoore fann den belgiska konkurrensmyndigheten att det nationella statliga lotteriet hade brutit mot konkurrensreglerna. Enligt myndigheten hade kunddatabasen byggts upp genom ett monopol och ett motsvarande register kunde inte byggas upp av konkurrenterna inom rimlig tid och till rimliga kostnader. I september 2015 beslutade därför konkurrensmyndigheten att det nationella statliga lotteriet skulle betala en sanktionsavgift på 1,2 miljoner euro.⁵

⁴ SOU 2017:30 del II, s. 284.

⁵ SOU 2017 :30 s. 290.

Regeringen

31. Efter remissbehandling bestämde statsmakterna att Svenska Spel skulle kvarstå i statlig ägo. Svenska Spel får ta ansvaret för att dela upp konkurrensutsatt verksamhet och monopoldelarna i två bolag. Att inte korssubventionera lyfts fram som viktigt i propositionen.
32. Här sägs också uttryckligen att
*”I den nya regleringen föreslås marknaden vara uppdelad i en konkurrensutsatt del, en del som förbehålls allmännyttan och en del som staten har ensamrätt till. Det innebär att reformen kan medföra behov av att Konkurrensverket i sin tillsyn över efterlevnaden av konkurrenslagen (2008:579) lägger ett ökat fokus på spelområdet.”*⁶
33. I regeringens proposition sägs i fråga om Svenska Spel att bolaget ska bedriva sin verksamhet på ett sådant sätt att den inte strider mot det konkurrensrättsliga regelverket. Detta innebär bl.a. att det inte får ske otillåten korssubventionering mellan den verksamhet som bedrivs med ensamrätt och den konkurrensutsatta verksamheten. Statens uppgift som ägare av bolaget är att bedriva ägarstyrning utifrån det uppdrag som beslutats av riksdagen.
34. En utredning har tillsatts av regeringen som ska analysera hur Svenska Spel strukturerat om sin verksamhet med anledning av reformen och överväga om ytterligare åtgärder krävs för att tillgodose de krav som följer av den nya regleringen.
35. Utredningen ska alltså se över hur Svenska Spel sköter konkurrensfrågorna. Utredningen ska vara klar senast i oktober 2020.
36. Några viktiga kommentarer behöver göras i anledning av detta.
37. Dessa uttalanden och tillsättandet av en utredning påverkar givetvis inte tillämpningen av konkurrensrättens förbud mot missbruk av en dominerande ställning. Det konkurrensrättsliga regelverket på EU-nivå och i konkurrenslagen gäller företag på spelmarknaden precis likaväl som på andra marknader, i synnerhet efter omregleringen av spelmarknaden den 1 januari 2019.
38. Det finns alltså ingen avvecklingsperiod (”grace period”) eller liknande under vilken Svenska Spel-koncernen har något rättsligt giltigt undantag för att de tvingande konkurrensrättsliga förbuden mot bl.a. missbruk av dominerande ställning. Svenska Spel-koncernen har haft gott om tid på sig att se till att verksamhet bedrivs på ett

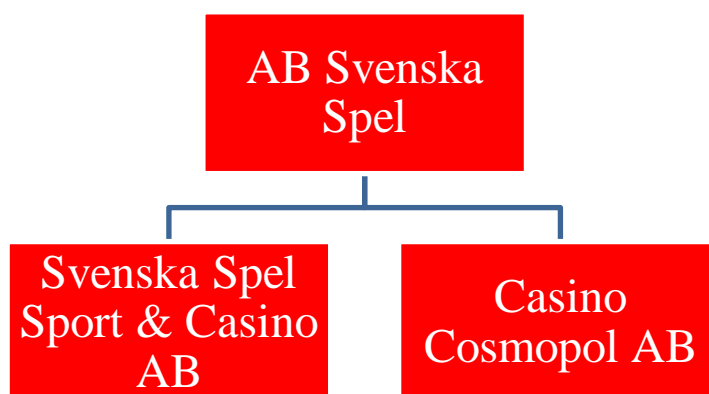
⁶ Prop. 2017/18:220 s. 280.

sådant sätt att det inte strider mot tvingande konkurrensregler inom EU-rätten och enligt svensk lag.

39. Det innebär högt ställda krav på Svenska Spel redan nu. Särskilt som bolaget har en marknadsledande ställning på marknaden och har den uttalade ambitionen att fortsätta ha en sådan marknadsledande ställning.

C. Svenska Spels ändrade struktur

40. Svenska Spels nya koncernstruktur uppfattar BOS på följande sätt.

D. Spellicenser

41. Lotteriinspektionen har enligt sin hemsida beslutat om licenser från 1 januari 2019 för bolagen inom Svenska Spel-koncernen på följande sätt:
- a. AB Svenska Spel.
 - i. Licens för spel förbehållet staten, lotteri och värdeautomater.
 - b. Svenska Spel Sport & Casino AB
 - i. Licens för onlinespel och vadhållning.
 - c. Casino Cosmopol AB
 - i. Licens för kasinospel på kasino.

V. Konkurrensrätten

A. Inledning

42. Den klassiska europeiska konkurrensrätten innehåller två förbud, varav det ena är förbudet mot konkurrensbegränsande avtal mellan företag och det andra är förbudet mot missbruk av dominerande ställning. Det andra förbudet regleras i artikel 102 i

FEUF. En i stort sett motsvarande regel som förbjuder dominansmissbruk återfinns även sedan 1 juli 1993 i den svenska konkurrensrätten.⁷

43. Tillämpningen av artikel 102 FEUF regleras av Rådets förordning (EG) nr 1/2003 av den 16 december 2002 om tillämpning av konkurrensreglerna i artiklarna 81 och 82 i fördraget ("Förordning 1/2003").
44. Förordning 1/2003 reglerar förutsättningarna för Kommissionens och de nationella konkurrensmyndigheternas tillämpning av artiklarna 101 och 102 FEUF.
45. Möjligheterna för Kommissionen att utfärda böter vid överträdelser av artiklarna 101 och 102 FEUF framgår av artikel 23 i förordning 1/2003. Böterna kan uppgå till högst 10 % av företagets globala omsättning senast föregående räkenskapsår. Dessutom kan de flesta nationella konkurrensmyndigheter utfärda böter.
46. Åläggande att upphöra med en pågående överträdelse av de två nämnda förbuden regleras i artikel 7 i förordning 1/2003.
47. Reglerna i 3 kap 1 § KL ger Konkurrensverket möjlighet att utfärda åläggande mot företag att upphöra med en överträdelse av såväl EU-rättens som konkurrenslagens förbud mot missbruk av dominerande ställning.

B. Generellt om dominansmissbruk

48. I kommissionens vägledning sägs att i överensstämmelse med sina prioriteringar för tillämpningen kommer kommissionen i regel att ingripa när det finns bevis för att ett dominerande företag använder sig av underprissättning och på kort sikt avsiktligt ådrar sig förluster eller avstår vinster (nedan kallat uppoffring) för att avskärma eller sannolikt avskärma en eller flera av sina faktiska eller potentiella konkurrenter, i syfte att stärka eller upprätthålla sin marknadsmakt, vilket därmed skadar konsumenterna.
49. Kommissionen kan även ingripa mot dominerande företags underprissättning på sekundära marknader där de ännu inte har någon dominerande ställning. Det är till exempel mer sannolikt att kommissionen kommer att konstatera ett sådant missbruk i sektorer där verksamheten skyddas av ett rättsligt monopol. Även om det dominerande företaget inte behöver använda sig av underprissättning för att skydda sin dominerande ställning på den marknad som skyddas av ett rättsligt monopol kan det använda vinsterna från monopolmarknaden för att korssubventionera verksamheten på en annan marknad och därmed hota att sätta den effektiva konkurrensen ur spel på den andra marknaden.

⁷ Se 2 kap. 7 § konkurrenslagen (2008:579).

50. Korssubventionering ger upphov till konkurrensrättsliga problem om ett företag har en dominerande ställning på en marknad, och använder medel från den marknaden för att subventionera förluster i en annan näraliggande marknad där det råder konkurrens med andra företag som verkar endast på den näraliggande andra marknaden. Sådan korssubventionering utgör missbruk av dominerande ställning om priset på varje produkt inte täcker sin egen marginalkostnad och de totala intäkterna från de två produkterna inte täcker deras kombinerade totala kostnader.
51. Även om sådant som inte direkt kan klassificeras under etablerade former av missbruk, som till exempel kopplingsförbehåll eller korssubventionering som leder till underprissättning kan det vara avgörande för att konstatera en överträdelse av artikel 102 FEUF om agerandet utgör normal pris- och prestationskonkurrens eller inte. Eftersom inget ”test” eller etablerad analysmodell kan tillämpas på sådana beteenden bör man här försöka att analysera Svenska Spels ageranden utifrån en generell analysmodell för missbruk som bygger på generella principer och fokuserar på att visa en potentiell snedvridning av konkurrensen.
52. Svenska Spels beteende här ska bedömas under kategorin utestängande missbruk (till skillnad från exploaterande missbruk) i form av konkurrenshämmande avskärmning som uppnås genom hävstång. Bedömningen av den sannolika negativa inverkan på konkurrensen (och därmed om det föreligger missbruk) bygger på kvalitativa och, i förekommande fall, kvantitativa bevis och det finns en rad faktorer som är av betydelse för bedömningen av utestängande missbruk. De är (i) det dominerande företagets ställning, (ii) villkoren på den relevanta marknaden, (iii) konkurrenternas ställning och deras möjligheter till effektiva motåtgärder, (iv) kundernas ställning, (v) missbrukets omfattning, (vi) möjliga bevis på faktisk avskärmning, och (vii) direkta bevis på utestängningsstrategi.

C. Konstaterade missbruk av dominerande ställning enligt artikel 102 FEUF av den franska och belgiska konkurrensmyndigheten

53. I flera fall, ett fall i Belgien och två i Frankrike har företag fällts enligt de nationella konkurrensmyndigheternas tillämpning av artikel 102 FEUF just på grund av en sådan sammanblandning av verksamheter. Två av fallen har rört spelmarknaden och det tredje, ett av de franska ärendena, rör energisektorn.
54. Ett ärende mot Le Pari Mutuel Urbain (PMU) rörde ATG:s motsvarighet i Frankrike. Där hade PMU dragit nytta av att man hade både monopol på hästvadslagningsspooler genom fysiska ombud och onlinespel. Eftersom konkurrenterna inte kunde göra likadant eftersom hästvadslagningen genom fysiska ombud var monopoliserat utredde den franska konkurrensmyndigheten detta bl.a.

enligt förbudet mot missbruk av dominerande ställning enligt artikel 102 FEUF varpå PMU åtog sig att ändra detta.

55. Detta fastställdes genom en form av "Settlement" som gjordes bindande (dvs. en form av bindande åtagande från PMU).⁸
56. Ett annat beslut gällde det som Hallstedtutredningen redovisade. Det var den belgiska konkurrensmyndigheten som bötfällde det belgiska spelbolaget National Lottery för missbruk av dominerande ställning enligt artikel 102 FEUF bl.a. på grund av att man utnyttjat information i en kunddatabas från en monopolmarknad för att marknadsföra tjänster på en konkurrensutsatt marknad.⁹
57. Ett ytterligare fall gällde det franska ärendet mot EDF. Det handlar också om att EDF missbrukat sin dominerande ställning enligt artikel 102 FEUF. EDF bötfälldes av den franska konkurrensmyndigheten för att man utnyttjat sin varumärkesimage för att främja ett konkurrensutsatt dotterbolags tjänster, vidmakthålla oklarheter i konsumentledet om detta och genom att gynna marknadsföringen av dotterbolagets produkter. Beslutet överklagades och har prövats i flera omgångar i olika franska domstolar. De av myndigheten beslutade böterna reducerades i domstol.¹⁰
58. Detta visar att konkurrensmyndigheter har ingripit med stöd av artikel 102 FEUF på beteenden av dominerande företag i andra EU-länder, vars beteenden liknar Svenska Spels agerande såväl inför som efter den svenska spelmarknadsreformen.

VI. Dominansmissbruk av statliga bolag

59. Sedan förbudet mot missbruk av dominerande ställning infördes år 1993 efter förebild från EU-rätten har Konkurrensverket i flera ärenden drivit ärenden i domstol där statliga bolag bedömts överträda förbudet mot dominansmissbruk. Här är några exempel.
 - **Telia Sonera**, marginalklämning, dömt att betala 35 miljoner kr i konkurrensskadeavgift, Marknadsdomstolen
 - **SJ**, underprissättning, dömt att betala 8 miljoner kr i konkurrensskadeavgift, Marknadsdomstolen
 - **Posten**, trohetskapande rabatter, dömt att betala 3,8 miljoner kr i konkurrensskadeavgift, Stockholms tingsrätt

⁸ http://www.autoritedelaconurrence.fr/user/standard.php?lang=en&id_rub=592&id_article=2337

⁹ https://www.belgiancompetition.be/sites/default/files/content/download/files/2015_annual_report_bca.pdf

¹⁰ http://www.autoritedelaconurrence.fr/user/standard.php?lang=en&id_rub=483&id_article=2321

- **Posten**, selektiv geografisk prissättning, åläggande att upphöra vid vite, Marknadsdomstolen, och
- **SAS**, avtalsvägran, dömt att betala 1 miljon kr i konkurrensskadeavgift, Marknadsdomstolen.

VII. Relevant marknad och dominans

1. Relevanta marknader

60. För bedömningen av relevant marknad kan följande vara av intresse.

a. Konkurrensverkets ärende mot Postkodlotteriet

61. Med utgångspunkt i Konkurrensverkets ärende mot Postkodlotteriet (Novamedia) kan följande noteras.

62. Konkurrensverket utredde om Novamedia gjort sig skyldig till missbruk av dominerande ställning i samband med driften av prenumerationslotteriet Svenska Postkodlotteriet.

63. Misstankarna kom från ett anonymt klagomål och rörde bland annat om Novamedias avtal med de organisationer som var förmånstagare till Svenska Postkodlotteriet kunde utgöra ett missbruk av dominerade ställning. Den misstänkta överträdelsen bestod i att förmånstagarna i avtal förbjöds att arrangera eller delta i andra likartade lotterier utan Novamedias skriftliga medgivande under tiden de samarbetade med Svenska Postkodlotteriet. Det gällde exklusivitetsarrangemang med ett mycket stort antal förmånstagare.

64. Novamedia ändrade avtalen 2014 och tog bort exklusiviteten. Efter omfattande utredning, och efter att den aktuella klausulen tagits bort i avtalen mellan Novamedia och förmånstagarna beslutade Konkurrensverket till slut att inte fortsätta utredningen. Konkurrensverket avskrev ärendet i november 2017. Konkurrensverket motiverade i beslutet att verket utrett förutsättningarna att vinna framgång i domstol - konkurrensböter för tiden dessförinnan, dvs. 2009-2013. Alternativet hade alltså varit att ansöka om stämning mot Novamedia och yrka på konkurrensskadeavgift för den tid exklusiviteten fanns och påstå dominansmissbruk fram till 2014. Det yrkade beloppet hade utifrån Novamedias mycket höga omsättning sannolikt kunnat bli ett betydande belopp.

65. Det här aktuella klagomålet avser att åstadkomma just en sådan rättelse av ett pågående marknadsbeteende snarare än frågan om sanktioner i form av konkurrensskadeavgift.

66. I fråga om relevant marknad kan följande särskilt noteras från ärendet mot Novamedia.

67. Konkurrensverket hade tillgång till en mycket stor mängd försäljningsdata och annan marknadsinformation som man analyserade.

68. Först kom Konkurrensverket till slutsatsen att den relevanta marknaden kan indelas i skicklighetsspel och turspel. Så här uttrycker Konkurrensverket det i beslutet.
69. Det finns ett stort antal spelprodukter i Sverige som ger konsumenter möjlighet att satsa en summa pengar och med viss sannolikhet vinna mer än sin insats. Även om alla spelprodukter delar denna grundläggande egenskap finns det flera andra egenskaper som kan variera mellan olika spelprodukter. Konkurrensverkets utredning visar att olika spelprodukter är differentierade och därför kan segmenteras i olika typer av produkter som i högre grad delar liknande egenskaper.
70. Det finns betydande skillnader mellan s.k. skicklighetsspel (eller kunskapsspel), som vadhållning på sport och vissa kasinospel, och turspelsprodukter. De olika produktgrupperna attraherar i hög utsträckning olika kundgrupper. Utöver vadhållning på sport och hästtävlingar är det främst vissa kasinospel, t.ex. kortspel såsom poker, som utgör skicklighetsspel.
71. Det kan illustreras som i skissen.

Skicklighetsspel	Turspel
<ul style="list-style-type: none"> • Vadhållning på sport • Vadhållning på hästtävlingar • Vissa kasinospel, t.ex. kortspel som poker 	<ul style="list-style-type: none"> • Lotterier <ul style="list-style-type: none"> ○ Skraplotter ○ Andra fysiska lotter ○ Nummerspel • Betydande skillnader mot onlineprodukter

72. Därefter gick Konkurrensverket in på hur turspel och lotterier skiljer sig utifrån kriterierna, tid, försäljningskanal, engagemang och hur överskottet hanteras.

Tid	Försäljningskanal	Engagemang	Överskott
<ul style="list-style-type: none"> • Snabb • Långsam 	<ul style="list-style-type: none"> • Fysisk butik • Prenumeration 	<ul style="list-style-type: none"> • Aktiv • Passiv 	<ul style="list-style-type: none"> • Staten • Allmännyttig verksamhet • Vålgörenhet • Idrott • Politik

73. Konkurrensverket ansåg att marknadsaktörernas beskrivning av olika lotteriprodukter tydde på att skillnaderna mellan olika lotteriprodukter i form av försäljningskanal, grad av aktivitet som krävs för att delta, spelets snabbhet, anknytning till olika typer av allmännyttiga ändamål etc. innebär att det även inom kategorin lotteriprodukter finns olika segment som kan utgöra egna relevanta produktmarknader. De analyser av försäljningsdata och prisförändringar som gjorts

- under utredningen visar också på en begränsad efterfrågesubstitution mellan olika lotterier.
74. Sammantaget talade utredningen för att lotteriprodukter skiljer sig åt och att relevanta produktmarknader för lotterier utgörs av lotterier med liknande produkttegenskaper.
 75. Utredningen talade också för att Novamedia under den aktuella perioden befann sig på en relevant marknad där marknadsandelen var så hög att det förelåg en presumtion för att Novamedia hade en dominerande ställning.
 76. Det kan vidare noteras i Konkurrensverkets avskrivningsbeslut att det för att andra aktörer än ideella föreningar ska kunna få lotteritillstånd och etablera ett lotteri krävs att de först etablerar ett samarbete med en ideell förening. Förutsättningarna påverkas för en aktör som vill etablera eller expandera ett rikslotteri av vilka ideella organisationer som man kan samarbeta med. En stor, välkänd och välrenommerad organisation ger lotteriet viktig trovärdighet. Organisationer med många medlemmar eller givare kan också ge tillgång till en viktig kundbas, särskilt vid nyetablering. Stora välkända organisationer kan också vara en viktig marknadsföringskanal och i vissa fall även en viktig försäljningskanal.
 77. Anknytningen till välgörenhet, dvs. att lottköparen samtidigt bidrar till angelägna ändamål när de spelar, kan vara en viktig aspekt för många kunder. Utredningen hade visat att välgörenhet var en central aspekt i Svenska Postkodlotteriet. Marknadsföringen av Svenska Postkodlotteriet har också till stor del byggt på exponeringen av förmånstagarna. Detta talar för att det är viktigt att ha tillgång till stora, välkända och välrenommerade välgörenhetsorganisationer för att etablera ett lotteri som kan utmana och konkurrera effektivt med Svenska Postkodlotteriet. Med tanke på hur många viktiga förmånstagare som Novamedia hade knutit upp kunde klausulen ha haft potential att höja inträdeshindren innan klausulen togs bort 2014.
 78. Man kan slutligen notera att oavsett om Bingolotto hade inkluderats i marknadsavgränsningen i ärendet, så hade sannolikt ändå Novamedia ansetts ha en dominerande ställning, pga. att Novamedia är så många gånger större än Bingolotto. Novamedia växte fram först efter att Bingolotto hade börjat dala i intresse, vilket talar för att spelformerna inte konkurrerar med varandra i så stor omfattning att de konkurrensrättsligt befinner sig på samma relevanta marknad.
 79. En viktig slutsats av ärendet är att Svenska Spel inte räknas in i den relevanta marknad där Konkurrensverket bedömde Postkodlotteriets exklusivitetsklausuler. Med andra ord kan man dra slutsatsen att Postkodlotteriet omvänt inte i det här sammanhanget inte heller ska anses ingå vid bedömningen av Svenska Spels agerande.

b. Relevanta marknader där Svenska spels agerande ska bedömas

80. På vilka relevanta marknader agerar då Svenska Spel? Och på vilken eller vilka relevanta marknader ska Svenska Spels samlade agerande bedömas?
81. I den **konkurrensutsatta** delen verkar alla spelbolag. De spel som konkurrensutsätts är nätkasino, nätbingo, nätpoker och vadhållning. Dessa hör med formuleringen från Konkurrensverkets ärende mot Postkodlotteriet till den svenska marknaden för **skicklighetsspel**. Ytterligare indelning kan göras i marknaden för vadhållning på sport respektive marknaden för vissa kasinospel. Marknaden för vadhållning på hästar torde inte vara av primärt intresse, eftersom Svenska Spel såvitt känt ännu inte är verksam på den marknaden i någon större omfattning.
82. Den **allmännyttiga** delen, som omfattar bland annat nummerspel och lotter. Dessa spel hör till den svenska marknaden för **turspel**. Turspelen kan indelas i ytterligare underkategorier i enlighet med ärendet mot Postkodlotteriet.
83. Den tredje delen av den nya spelmarknaden är den **landbaserade** verksamhet som Svenska Spel idag bedriver med ensamrätt i form av landbaserade kasinon (Casino Cosmopol) och spelautomater på restauranger och bingohallar (Vegas). Denna del förblir i stort sett intakt och även fortsättningsvis förbehållen staten.
84. Dessa spel är inte beskrivna i ärendet mot Postkodlotteriet men skulle kunna beskrivas som marknaden för landbaserade kasinon och spelautomater. Den är en monopolmarknad eftersom Svenska Spel har ensamrätt för denna typ av spel.

2. Svenska Spel är dominerande

85. Svenska Spel har en stark och dominerande ställning på samtliga dessa marknader.

VIII. Svenska Spels missbruk

A. Svenska spels information om spelmarknadsreformen

86. Så här har Svenska Spel självt uttryckt det i information till sina kunder och generellt.

Som hela Sveriges spelbolag ser vi fram emot att agera på en marknad med lika villkor för alla spelbolag. En arena som blir tryggare och schysstare både ur ett konkurrens- och konsumentperspektiv och som dessutom ger oss möjlighet att erbjuda nya spel.

87. Spelmarknaden delas upp i tre delar. En konkurrensutsatt del, en allmännyttig del och en del som även fortsättningsvis är förbehållen staten.

88. I den konkurrensutsatta delen verkar alla spelbolag – både statliga och privata – som ansöker om och får licens beviljad av Spelinspektionen. De spel som konkurrensutsätts är nätkasino, nätbingo, nätpoker och vadhållning. Med licensen följer också ett utökat konsument- och spelansvar när det gäller bland annat kundregistrering, marknadsföring, bonusar och spelgränser.
89. Den allmännyttiga delen, som omfattar bland annat nummerspel och lotter, påverkas i mindre grad. Den tredje delen av den nya spelmarknaden är den landbaserade verksamhet som Svenska Spel idag bedriver med ensamrätt i form av landbaserade kasinon (Casino Cosmopol) och spelautomater på restauranger och bingohallar (Vegas). Denna del förblir i stort sett intakt och även fortsättningsvis förbehållen staten.

90. Svenska Spel uttrycker även följande:

Konsekvensen för Svenska Spel är att vi från och med årsskiftet anpassar organisationen till att matcha de tre olika marknadsförutsättningar som den nya spellagstiftningen medför. Svenska Spel kommer även fortsatt att vara en sammanhållen koncern med koncerngemensamma funktioner, men spelverksamheten delas upp i tre separata affärsområden. Så skapar vi tydligare fokus och kunderbjudanden och säkerställer samtidigt efterlevnad av konkurrenslagen och spellagstiftningen på den nya spelmarknaden.

Våra turprodukter (nummerspel och lotter) stannar i moderbolaget AB Svenska Spel. Vegas och Casino Cosmopol fortsätter som en separat verksamhet. Den stora förändringen är att alla våra sportspel samt nätpoker och nätbingo flyttar till det nya dotterbolaget Svenska Spel Sport & Casino AB. Vi börjar också erbjuda nyheten nätkasino i samma dotterbolag.

91. I fråga om spelkonto sägs vidare:

Efter årsskiftet kan Svenska Spels kunder fortsätta spela turspel som Lotto, Keno och Eurojackpot precis som vanligt, både online och i spelbutik. Detsamma gäller för kunder som spelar på Vegasautomater och hos Casino Cosmopol. För att spela på våra sportspel, nätbingo, nätpoker och nätkasino krävs däremot ett nytt spelkonto hos Svenska Spel Sport & Casino AB. Kunderna kan registrera sig på Svenska Spel Sport & Casinos webbplats eller i sin spelbutik från och med 1 januari 2019. Fram till årsskiftet finns även möjlighet att förregistrera sig på svenskaspel.se/forregistrering. Svenska Spel Sport & Casino AB, bolaget som sökt licens på den konkurrensutsatta delen av marknaden, kommer att ha en stor personalstyrka och alla funktioner som krävs för att bedriva bolagets kärnverksamhet. Övriga tjänster kan köpas från ett annat koncernbolag mot marknadsmässig ersättning.

B. Svenska Spels t.f. VD:s blogginlägg ”Uppdelning av Svenska Spel vårt största IT-projekt någonsin”¹¹

92. I blogginlägget sägs:

”Den konkurrensutsatta delen av Svenska Spel får på den nya spelmarknaden inte kunna dra nytta av information från koncernens övriga delar och därför kan vi inte ha gemensamma IT-system i samma utsträckning som idag. Det innebär att systemen måste separeras på ett eller annat sätt, antingen rent fysiskt eller genom behörighetsstyrning.”

93. Vidare sägs:

”Rent konkret handlar det om att separera webbar, appar, kundhanteringssystem, analyssystem, ombudsterminaler med mera. I princip behöver alla våra systemkomponenter byggas om eller förändras – och det på oerhört kort tid. Förutsättningarna har inte varit kända så länge, regelverk har blivit tydligare först efter hand.”

94. I ett sammanhang sägs att Svenska Spel Sport & Casino AB, bolaget som sökt licens på den konkurrensutsatta delen av marknaden, kommer att ha en stor personalstyrka och alla funktioner som krävs för att bedriva bolagets kärnverksamhet. Övriga tjänster kan köpas från ett annat koncernbolag mot marknadsmässig ersättning.¹²

C. Svenska Spels marknadsföring av huvudvarumärket

1. Remissinstanser pekade på risker för dominansmissbruk

95. Redan i samband med remissbehandlingen av Hallstedtutredningens betänkande pekade remissinstanser på att i likhet med några konkurrensärendena från Frankrike och Belgien medför en ofullständig delning av Svenska Spel en risk att Svenska Spel missbrukar sin dominerande ställning.¹³

96. Om Svenska Spel på den omreglerade spelmarknaden använder information, tillgångar (till exempel varumärken eller databas) eller distributionstjänster (en webbplats eller ombud) som företaget har utvecklat eller kommer att utveckla inom ramen för dess exklusiva verksamhet, för att främja dess verksamhet på den

¹¹ Marie Loob, 17 oktober 2018.

¹² Erik Strand och Marie Loob, i DI Debatt den 29 november 2018 <https://www.di.se/debatt/sa-har-bli-nya-svenska-spel/>

¹³ Se Kindreds remissyttrande s. 61-65.

konkurrensutsatta marknaden för vadhållning och onlinespel, skulle det innebära missbruk. Sådant beteende skulle kunna omfatta:

- Marknadsföring av vadhållnings- och online-spel under samma varumärke som lotterier med mera, eller tillsammans med marknadsföring av lotterier med mera, eller med samma eller likartade slogans.
- Med hjälp av marknadsföringsmaterial, som affischer, flygblad eller webbaserade reklam, som omnämner både vadhållnings- och online-spel och lotterier med mera.
- Erbjuder vadhållning- eller onlinespel genom sitt ombuds nät med bättre villkor än vad som erbjuds på den för konkurrens utsatta onlinemarknaden för samma spel.
- Användning av databaser utvecklade för monopolsituationen för att marknadsföra vadhållnings- och onlinespel.
- Erbjuder vadhållnings- och onlinespel på samma webbplatser eller hos samma ombud som även erbjuder lotterier med mera.
- Erbjuder både vadhållnings- och onlinespel och lotterier med mera genom samma spelkonto
- Dela servicefunktioner som HR, IT, marknadsföring och försäljning.

97. Enligt remissyttrandet kunde korssubventionering uppstå om Svenska Spel skulle använda finansiella resurser, tillgångar (som varumärken eller en databas) eller distributionskanaler (exempelvis en webbplats eller ombuds nät) som härrör från den exklusiva lotterimarknaden för att marknadsföra vadhållnings- eller onlinespel.¹⁴

2. Korsförsäljning och marknadsföring genom tv-reklam

98. Flera problem ur konkurrenssynpunkt kan noteras i Svenska Spels agerande. Det rör bl.a.

- hur Svenska Spel använder huvudvarumärket Svenska Spel i båda verksamhetsgrenarna, både den konkurrensutsatta och den med ensamrätt och helst kunna lyfta fram konkreta effekter på den konkurrensutsatta marknaden
- att marknadsföringen syftar till att koppla de olika produkterna, t.ex. lotterier med vadslningsprodukter och onlinekasino
- att kostnader på vadslning och onlinekasino kostnadsförs i monopoldelen

¹⁴ Kindreds remissyttrande s. 63.

- att kunddatabaser och annan infrastruktur från monopolsidan används på den konkurrensutsatta delen
99. Det är särskilt iögonfallande hur mycket tv-reklam som satsas på huvudvarumärket Svenska Spel och när det gäller den delen så förefaller uppdelningen i olika bolag vara mer kosmetisk än faktisk. Det är därför mer formellt man delat upp bolagen i olika juridiska personer. Men det affärsmässiga agerandet är övergripande utifrån huvudvarumärket, vilket sannolikt påverkar spelkunderna. Det agerandet kan starkt ifrågasättas utifrån uttalandena kring spelomregleringen och inte minst utifrån konkurrenssynpunkt.
100. Dessa synpunkter togs inte om hand av regeringen eller riksdagen annat än på ett övergripande plan, varvid det påpekades att det inte var en ägarfråga utan en fråga för Svenska Spel, samtidigt som den tillsatta utredningen skulle följa händelseutvecklingen och återkomma till regeringen senast i oktober 2020.

3. Information till spelkontoinnehavarna

101. Det påpekas till samtliga spelkontokunder att man ska ha två konton. Det gäller utan åtskillnad av om kunden varit turspelkund, vadhållningskund eller både ock. Det har varit en omfattande information till spelkontokunderna såväl före som efter årsskiftet.
102. Följande information har gått ut med e-post till Svenska Spels registrerade spelkunder. Den har även gått ut till spelkunder som dittills enbart spelat på lotteri produkter (monopolprodukter)

Ny spellag 2019 vad innebär detta för dig som kund hos Svenska Spel?

Den 1 januari 2019 gäller en ny spellag och den medför vissa förändringar för dig som kund hos Svenska Spel. I korthet innebär det att Svenska Spel måste delas upp i två bolag. Beroende på vilka spel du spelar kommer du antingen att fortsätta spela hos AB Svenska Spel och/eller så kommer du i fortsättningen att spela hos Svenska Spel Sport & Casino AB.

Här hittar du viktig information om hur du påverkas beroende på vilka spel du brukar spela hos Svenska Spel och om hur dina personuppgifter behandlas.

Om du spelar turspel hos Svenska Spel

Om du spelar på våra turspel (Lotto, Keno, Eurojackpot, VikingLotto, Triss eller några av våra andra lotter) kan du fortsätta att spela hos AB Svenska Spel både hos ombud och online. Du behåller samma spelkonto och kan fortsätta spela som vanligt, men på nya webadressen svenskaspel.se/tur.

Kundvillkoren uppdateras den 1 januari 2019 med anledning av den nya spelregleringen men innehåller inga nya betungande bestämmelser för dig. I villkoren kan du bland annat läsa om hur dina pengar skyddas i händelse av att Svenska Spel kommer på obestånd. Du kan hitta de nya kundvillkoren på svenskaspel.se/tur. När du lägger ett spel efter den 1 januari 2019 anses du ha godkänt de ändrade villkoren.

Om du spelar sportspel, nätpoker eller nätbingo hos Svenska Spel

Om du spelar på våra sportspel som finns online eller hos ombud (Stryktipset, Europatipset, Topptipset, Måltipset, Oddset) – eller nätpoker eller nätbingo kommer dessa spel flytta till Svenska Spel Sport & Casino AB den 1 januari 2019. Detta innebär att du aktivt måste registrera dig som ny kund hos Sport & Casino och godkänna nya kundvillkor – oavsett om du spelar online eller hos ombud. Det är möjligt att registrera sig hos Sport & Casino redan från den 14 november på svenskaspel.se men du kan inte börja spela i det nya bolaget förrän den 1 januari 2019.

Ditt namn, personnummer och dina kontaktuppgifter kommer att överföras från AB Svenska Spel till Svenska Spel Sport & Casino AB om du har spelat sportspel, nätpoker eller nätbingo hos Svenska Spel under 2018. Dessa personuppgifter kommer vi att använda för att underlätta din registrering, för att ge dig möjlighet att ta med vissa uppgifter om du väljer det vid registreringstillfället, och för att vid ett begränsat antal tillfällen under 2019 skicka marknadsföring per post till dig. Om du inte aktivt registrerar dig hos Svenska Spel Sport & Casino AB kommer dessa uppgifter inte att användas för att kontakta dig efter den 1 juli 2019 och all information raderas efter 24 månader. Du har rätt att invända mot denna behandling; kontakta dataskyddsombudet på e-postadressen DSO.sportcasino@svenskaspel.se eller kundservice om du vill göra en sådan invändning.

Om du väljer att registrera dig hos Svenska Spel Sport & Casino AB kommer även uppgifter om du har gjort en ID-verifiering och uppgift om du är en så kallad PEP (Political Exposed Person) enligt penningtvättslagen att överföras till Svenska Spel Sport & Casino AB. Du kan också välja att överföra vissa uppgifter du registrerat tidigare hos Svenska Spel (uppgift om bankkonto, ev. bankkort och valda föreningar i Gräsroten). Detta kommer att framgå av den information du får i samband med registreringen.

Om du spelar online innebär registreringen att du öppnar ett nytt spelkonto i Svenska Spel Sport & Casino AB och för att kunna spela behöver du överföra pengar till ditt nya spelkonto. Du kommer fortfarande ha kvar ditt gamla konto

i AB Svenska Spel (som kommer att kallas "Svenska Spel Tur") med samma inloggningsuppgifter som tidigare. Svenska Spel kan av legala skäl inte per automatik föra över några pengar från ditt nuvarande spelkonto i Svenska Spel till ditt nya konto i Svenska Spel Sport & Casino AB.

Behandling av personuppgifter från den 1 januari 2019

Oavsett vilka spel du spelar finns ny information om hur dina personuppgifter behandlas från den 1 januari 2019. Detta beror bland annat på att spelregleringen ställer nya krav på att spelbolag ska granska och analysera uppgifter om spelarna och vidta åtgärder för att förhindra spelproblem.

Du hittar information om behandling av personuppgifter på svenskaspel.se/tur för kunder hos AB Svenska Spel och på spela.svenskaspel.se för kunder hos Svenska Spel Sport & Casino AB.

Om du har några frågor angående dina konton och ditt spelande hos Svenska Spel är du välkommen att kontakta oss på kundservice.

Vänliga hälsningar
Svenska Spel Kundservice
kundservice@svenskaspel.se
Tel 0770-11 11 11

103. Symptomatiskt för informationen är att den innebär att spelkunder på monopolmarknaden också får information om möjligheten att spela på konkurrensutsatta produkter.

4. "Letar du efter fler spel?" riktat till Turspelskunder på Svenska Spels hemsida

104. Vidare kan konstateras att turspelskunder även exponeras på andra sätt för spel på Sport & Casino. Följande bild är en skärmdump från Svenska Spels hemsida.

105. Av bilden framgår att Svenska Spels turspelsprodukter listas. Spelkunden kan klicka sig fram till de turspelsprodukter som den vill spela på. T.ex. om spelkunden vill köpa en Trisslott och skrapa en sådan lott online så är det möjligt.
106. Observera rubriken längre ner med fet stil ”Letar du efter fler spel? Texten som följer är att ”Du hittar sportspel, bingo, poker och nätkasino hos Svenska Spel & Casino”. Sen följer en applikation i blått och med ett enkelt klick så är man inne på konkurrensutsatta produkter inom vadslagning och onlinekasino.
107. Även den här informationen innebär att spelkunder på monopolmarknaden också blir ”upplysta om möjligheten” att spela på konkurrensutsatta produkter. Det är inget annat än marknadsföring givetvis och är också ägnat att bland turspelskunder ska köpa även konkurrensutsatta produkter.
108. Ett relevant ärende för att bedöma de konkurrenshämmande effekter som detta agerande kan ha är Google Search (Shopping).
109. Vid första anblick kan det vara svårt att likställa Svenska Spels agerande med Googles agerande i Google Search (Shopping), främst eftersom konsumenterna som vill spela på nätkasino eller slå vad om sport inte behöver använda Svenska Spels sida som ingång till konkurrenternas sidor. Andra spelbolag har investerat i marknadsföring och är kända aktörer på marknaden, något som skulle kunna innebära att konsumenterna besöker deras webbsidor direkt.
110. Denna skillnad är dock mindre påtaglig i realiteten än vad som framstår initialt. Vissa av Googles konkurrenter i prisjämförelsetjänster är också kända och konsumenterna behövde inte söka i Googles sökmotor för en produkt. I stället kunde konsumenterna alltid gå direkt till en prisjämförelsesajt och där söka för en specifik produkt.
111. Dessutom, och till skillnad från Google Search (Shopping), så har Svenska Spel ett legalt monopol.
112. Det vill säga, Svenska Spels konkurrenter på den konkurrensutsatta marknaden saknar helt och hållet möjlighet till effektiva åtgärder mot Svenska Spels agerande. Detta eftersom de aldrig kan träda in på monopolmarknaden för att replikera Svenska Spels vidarekoppling av konsumenterna från den ena marknaden (turspel) till den andra (sport, nätkasino etc.) eller för att bedriva korsförsäljning.
113. Detta innebär att Svenska Spels konkurrenter till och med är i en **sämre** position än Google Shoppings konkurrenter.
114. Sist, en intressant aspekt av Google Search (Shopping) är att trots att kommissionen inte klassificerade agerandet som kopplingsförbehåll så anmärkte den att Googles agerande hade likadana effekter som Microsofts kopplingsförbehåll eftersom

Microsoft använde Windows som en distributionskanal för att säkerställa en konkurrensfördel på marknaden för mediaspelare. Även om Svenska Spels agerande inte kan klassificeras som kopplingsförbehåll i strikt mening, får det här samma konkurrenshämmande effekter som ett sådant, något som i sin tur aktualiserar relevant rättspraxis analogt, men inte testet för kopplingsförbehåll.

115. Dessa två exempel under punkterna 3-4 förefaller vara noga övervägda kopplingar mellan Svenska Spels olika affärsdelar för att uppnå affärsmässiga fördelar. Det vore inte lika känsligt om det inte var för att hävstångseffekten är kopplad till ett monopol som Svenska Spel har tillerkänts. Det utgör därmed en sådan handling som innebär en överträdelse av förbudet mot missbruk av Svenska Spels dominerande ställning. Det är en allvarlig överträdelse. Förbudet mot missbruk, av dominerande ställning har en så stark ställning inom EU-rätten att den utgör en grund för rättsordningen. Det är särskilt allvarligt att överträdelsen tycks ske medvetet av ett statligt ägt bolag. Dessutom marknadsför sig Svenska Spel i tv-reklam i flera sammanhang som ett schyst spelbolag.

5. Information om nedladdning av app för Sport & Casino

116. Här nedan är en skärmdump som riktar sig till turspelskunder och där det påpekas möjligheten att ladda ner appen för sport & casino.

117. Detta är ytterligare ett exempel som innebär att spelkunder på monopolmarknaden också blir ”upplysta om möjligheten” att spela på konkurrensutsatta produkter. Det är heller inget annat än marknadsföring givetvis och är ägnat att också bland turspelkunderna väcka intresse även för konkurrensutsatta produkter.

6. Oklara kopplingar i tv-reklamfilmer

118. I det följande ska några andra konkreta exempel lyftas fram som tar sikte på hur huvudvarumärket Svenska Spel marknadsförs.

Svenska Spels reklamfilmer

a. Exempel 1 ”Svenska Spel - Världens svenskaste spelbolag [Omklädningsrum]”

119. Om du spelar på ”Svenska spel” bidrar du till 50 miljoner till matchställ mm, säger en materialförvaltare i en fotbollsklubb.¹⁵

120. Budskapet är inte kopplat till några specifika spelprodukter.

b. Exempel 2 ”Svenska Spel - Världens svenskaste spelbolag [Buss]”

121. En ung tuff tjej säger att överskottet pga att det är ett statligt ägt bolag går till bra saker som att bygga vägar, utbildning, säger hon framför en kille i busskur, Förra året gav man tillbaka 4,7 miljarder kr, Det tycker jag är en fet bonus, säger hon framför en markanläggningsmaskin.¹⁶

122. Budskapet är inte kopplat till några specifika spelprodukter.

c. Exempel 3 ”Svenska Spel - Världens svenskaste spelbolag [Butik]”¹⁷

123. En kvinna som är spelombud talar om att Svenska Spel är ett bolag som tar ansvar mot spelberoende. En vill köpa något med vinst säger han.

124. Budskapet är inte kopplat till några specifika spelprodukter.

7. Sammanblandning hos ombuden

125. Huvudvarumärket används utan åtskillnad hos lokala fysiska ombuden, både kopplat till lotteriprodukter som Triss, och samtidigt knutet till konkurrensutsatt

¹⁵ <https://youtu.be/2eFpkIhsz3o>

¹⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=oq87sxuR-X0>

¹⁷ https://www.youtube.com/watch?time_continue=30&v=hYy_7x5IKk

sportvadslagning, trots att dessa delats upp inom Svenska Spel mellan två juridiska personer inför spelmarknadsreformen och licenserna är fördelade på dessa bolag.

8. Användningen av huvudvarumärket på koncernnivå motverkar syftet med spelmarknadsreformen

126. Användningen av huvudvarumärket på koncernnivå motverkar syftet med spelmarknadsreformen.
127. Som Svenska Spels t.f VD konstaterat får inga fördelar dras i den konkurrensutsatta delen från monopoldelen. Det är tyvärr exakt det som sker i frågan om den omfattande marknadsföringen av huvudvarumärket Svenska Spel.
128. Svenska Spel drar fördelar av utnyttjandet av huvudvarumärket.
129. Det snedvrider på ett ingripande sätt konkurrensförutsättningarna för Svenska Spels konkurrenter som får svårare än annars att attrahera spelkunder.
130. De konkurrerande spelbolagen har licenser som är giltiga från den 1 januari 2019 och betalar den nya punktskatten från samma tidpunkt. De har dessutom samma krav på sig i fråga om att hantera spelvinster inom vissa tidsfrister till sina kunder etc.
131. Användningen av huvudvarumärket i de olika delarna påverkar konkurrerande spelbolag negativt på ett sätt som inte skulle ske om huvudvarumärket särskildes från produkterna eller att inte samma varumärke användes på de olika marknaderna där olika förutsättningar råder.
132. Det är därför angeläget att det utreds och klargörs var gränserna går konkurrensrättsligt för hur en statligt ägd monopolist får agera med ett gemensamt varumärke och även använda varumärket inom andra delar av sin affärsverksamhet som är konkurrensutsatt.
133. Svenska Spels varumärke har under årtionden byggts upp i skydd av ett monopol. Det framstår därför som minst konkurrenssnedvridande om varumärket i fortsättningen enbart får användas i den del som är skyddad från konkurrens och som alltså hänför sig till monopolprodukterna. Monopolet har särskilt sociala motiv. Det är därför mest ändamålsenligt dels att Svenska Spel måste särskilja användningen av varumärket och dels att varumärket av EU-rättsliga skäl enbart ska få användas i Svenska Spels verksamhet för Turspel.
134. Svenska Spels användning av huvudvarumärket på koncernnivå kan inte direkt beskrivas som ett kopplingsförbehåll eller ”bundling” men har vissa självklara likheter med dessa former av missbruk. Till exempel, Svenska Spels webbsida för turspel innehåller länkar som leder vidare konsumenterna till den konkurrensutsatta marknaden. Som framgår av Tribunalens uttalande i Microsoft, använder alltså

Svenska Spel den marknad där företaget har monopol som ”distributionskanal” för de tjänster som är konkurrensutsatta. Alternativt kan detta beskrivas som att Svenska Spel riktar korsförsäljning mot monopolkunder till fördel för den konkurrensutsatta sportvadhållningen och onlinekasino. Resultatet är samma. Att använda samma varumärke förstärker också bilden av att tjänsterna ingår i samma ekosystem och leder därmed konsumenterna till att förknippa Svenska Spels konkurrensutsatta tjänster med kvaliteter som finns på monopolmarknaden. Ett tydligt exempel är Svenska Spels nuvarande kampanj på Stockholms tunnelbana som försöker associera företagets nätkasino med ”säkert” spelande.

135. Detta ökar expansions- och inträdeshindren på den konkurrensutsatta marknaden och gör det svårare för Svenska Spels konkurrenter att locka konsumenter. Därmed får användningen av huvudvarumärket på koncernnivå effekter som är samma som de som uppnås genom kopplingsförbehåll.
136. Det kan vara relevant i detta sammanhang att poängtera att Svenska Spel fick sitt renommé och starka varumärken under monopoltiden och inte genom investeringar och prestationer på en konkurrensutsatt marknad. Samma gäller givetvis även Svenska Spels kunddatabas, vilken nu har överförts till monopolmarknaden, men som ändå verkar användas för att rikta korsförsäljning till de konkurrensutsatta marknaderna för vadhållning och onlinekasino (se ovan, punkterna 3-4).
137. I tillägg till detta så liknar Svenska Spels agerande de agerande som lett till ingripande från Konkurrensverkets motsvarigheter i Belgien och Frankrike.
138. I Frankrike gäller det två ärenden där EDF och PMU båda har dragit fördelar av sina respektive monopol på andra näraliggande konkurrensutsatta marknader.
139. Detsamma gäller ärendet mot National Lottery i Belgien.

140. I dessa tre ärenden har man just ansett agerandena utgöra missbruk av dominerande ställning i strid med artikel 102 FEUF, dvs. samma lagrum som nu BOS åberopar i det här ärendet.
141. Det finns anledning att också ta intryck av dessa avgöranden från andra EU-länder.
142. Slutligen så är Svenska Spels omfattande marknadsföring av huvudvarumärket Svenska Spel inte förenligt med statsmakternas intentioner med spelomregleringen.

9. Preliminär skadeteori

143. Gemensamt för Svenska Spels ovan beskrivna ageranden är att den underliggande skadeteorin är att Svenska Spel genom sina ageranden i viss omfattning försöker utestänga eller försvåra för konkurrenter på den konkurrensutsatta marknaden genom hävstång.
144. Det handlar om hävstångsstrategier som Svenska Spel använder sig av och som inte utgör konkurrens genom pris och prestation. En konkurrensfördel på en monopolmarknad används som hävstång för att höja konkurrenternas kostnader samtidigt som det höjer inträdes- och expansionshindren på en nyligen konkurrensutsatt marknad och därmed snedvrider konkurrensen.
145. Hävstången består i att Svenska spel använder resurser och renommé i den del av verksamheten där Svenska Spel har ett monopol eller där verksamheten är avgränsad till med allmännyttiga ändamål på ett sätt som snedvrider konkurrensen på den konkurrensutsatta spelmarknaden.
146. Mer precist handlar det om att varumärket Svenska Spel och den därmed förknippade logotypen används i alla Svenska Spels verksamheter. Marknadsföringsinsatser avseende dessa spiller därför över mellan de olika verksamhetsområdena.
147. En effekt är att Svenska Spel har högre potentiell avkastning på marknadsföring av sitt varumärke: Svenska Spel får avkastning på sin marknadsföring av sitt varumärke även på de icke konkurrensutsatta områdena, vilket ingen av dess konkurrenter kan uppnå. Det är en effekt av utnyttjandet av ett gemensamt varumärke.
148. En bred marknadsföring av Svenska Spels varumärke och logotyp gynnar och förstärker också försäljningen av specifika spelformer och produkter inom det konkurrensutsatta området. En generell förstärkning av varumärket ökar konverteringsgraden och leder till ökad försäljning och större lönsamhet hos Svenska Spels konkurrensutsatta produkter. Detta resulterar i högre försäljning och större lönsamhet än annars hos dessa produkter och snedvrider därmed konkurrensen på den svenska spelmarknaden.

149. Det är också intressant att notera hur Svenska Spel i praktiken agerat inför spelmarknadsreformen i fråga om sina investeringar i marknadsföring.

	2016		2017		2018	
	Totalt tsek	Andel %	Totalt tsek	Andel %	Totalt tsek	Andel %
Turspel	257.253	71,5	339.119	72,2	358.302	66,3
Skicklighetsspel	63.703	17,7	80.301	17,1	92.039	17,0
Varumärket Svenska Spel	38.725	10,8	50.121	10,7	89.964	16,7
Totalt	359.781		469.541		540.305	

Källa: Sifo

150. Under samtliga år har den absoluta merparten av investeringarna varje år kommit från Turspel (idag monopolbolaget). Den procentuella fördelningen av marknadsföringsinvesteringarna är i allt väsentligt oförändrad mellan 2016 och 2017. Under 2018 sker däremot en markant förändring av denna fördelning, där turspels andel minskar samtidigt som investeringarna i varumärket Svenska Spel ökar i motsvarande mån. I absoluta tal ökar investeringarna i Svenska Spels varumärke med 40 miljoner kr, eller med nästan 80 procent från 2017 till 2018. Det ser ut som en tanke att denna omläggning av marknadsföringsstrategi föregår omregleringen av spelmarknaden.
151. Trots att Svenska Spel vet att bolaget kommer möta konkurrens inom segmentet skicklighetsspel väljer Svenska Spel att huvudsakligen intensifiera marknadsföringen av sitt huvudvarumärke, medan insatserna på marknadsföring av skicklighetsspel till och med faller något relativt sett.
152. Detta indikerar starkt att Svenska Spel förväntar sig omfattande ”spill over effekter” från varumärkesreklamen för huvudvarumärket till nytta för bolaget i den konkurrensutsatta delen.
153. Att hävstångsstrategier kan falla utanför pris- och prestationskonkurrens och utgöra missbruk av dominerande ställning är väletablerat genom rättspraxis och utgör en självständig form av missbruk. Till exempel anmärkte Tribunalen i Microsoft att *”de två aktuella formerna av missbruk ingår i en överträdelse som består i att Microsoft tillämpar en hävstångsstrategi. Bolaget använder sig nämligen av sin dominerande ställning på marknaden för operativsystem för klientdatorer för att skaffa sig en dominerande ställning också på två andra angränsande marknader, som i det förevarande fallet är marknaden för operativsystem för*

*arbetsgruppsservrar och marknaden för mediaspelare som kan användas för direktuppspelning.*¹⁸

154. Detta poängterade även kommissionen i sitt beslut i Google Search (Shopping).¹⁹ Det finns även stöd i EU-domstolens praxis, exempelvis CBEM²⁰ och Tetra Pak II²¹ och Tribunalens praxis, exempelvis Irish Sugar²².
155. Yrkandet i klagomålet syftar till att jämna ut spelplanen så att Svenska Spels investeringar i ett varumärke på den konkurrensutsatta spelmarknaden också bärs av den konkurrensutsatta verksamheten utan att dra otillbörlig nytta av vare sig bolagets monopolverksamhet eller dess allmännyttiga verksamhet.

10. Avsaknad av objektiva godtagbara skäl

156. Det finns inga legitima objektiva godtagbara skäl som ursäktar Svenska Spels agerande.

IX. Brådskande att åstadkomma en rättelse

157. Ett uppenbart skäl till att en snabb rättelse måste ske av Svenska Spels agerande är att syftet med den av riksdagen beslutade spelmarknadsreformen annars förfelas. Den är i ett tidigt och extra känsligt skede.

Åläggande att upphöra med förfarande (vite)

158. Om det pågår en överträdelse av konkurrensreglerna kan Konkurrensverket utfärda ålägganden om att förfarandet ska upphöra. Åläggandet kan förenas med vite.
159. Det är angeläget att Konkurrensverket agerar snabbt och BOS framställer därför en begäran om interimistiskt beslut och att Konkurrensverket ålägger Svenska Spel att upphöra med pågående överträdelser av förbudet mot missbruk av dominerande ställning.
160. Svenska Spels agerande är ett typexempel på missbruk genom hävstång, där ett monopolföretag utnyttjar sin ställning på en annan närliggande konkurrensutsatt marknad.
161. Det är en allvarlig överträdelse som snedvrider konkurrensen.

¹⁸ Mål T-201/04 *Microsoft mot kommissionen*, p.1344.

¹⁹ Kommissionens beslut av den 27 juni 2017 i ärendet AT.39740 – *Google Search (Shopping)*, p. 649.

²⁰ Mål 311/84 *CBEM mot CLT och IPB*, p. 27

²¹ Mål C-333/94 P *Tetra Pak mot kommissionen*, p. 25.

²² Mål T-228/97 *Irish Sugar plc mot kommissionen*, p. 166.

162. Det interimistiska åläggandet föreslås ha följande innebörd:
- Att AB Svenska Spel och Svenska Spel Sport & Casino AB omedelbart ska upphöra med att på sin hemsida för Turspel och i sin app hänvisa till sina konkurrensutsatta spel på Sport & Casino.
 - Att AB Svenska Spel och Svenska Spel Sport & Casino AB ska upphöra med att till sina spelkunder i kunddatabasen för Turspel i utskick på e-post, information vid inloggning på spelkonto eller på annat liknande sätt påminna sina Turspelskunder om möjligheten att kunna registrera även ett konto på Sport & Casino.
163. Det finns inga motstående intressen hos Svenska Spel som talar emot ett interimistiskt åläggande.
164. Det föreligger fara i dröjsmål med tanke på att missbruket pågår och påverkar konkurrensförutsättningarna på marknaden i detta som sagt tidiga och extra känsliga skede av spelmarknadsreformen.

Stockholm den 8 februari 2019

Per Karlsson